

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

808. 24	Пулатов Шерзод Аббозович	Межэтнический диалог и переговорные процессы в полиэтничном Казахстане: институциональные практики и политико-правовые основы	3603
809. 25	Сатвалдиев А.Г.	Қазақстандық этносаясатта «жанубий қозғалыс» газетінің алар орны және түрлі кезеңдердегі мемлекеттік саясаттың оның контентіне әсері	3608
810. 26	Токенов А.С.	Социальный капитал и доверие в казахстанском обществе: к вопросу о влиянии этнической структуры	3613
811. 27	Узарова Л.М.	Особенности коммуникации в сфере этномедиации	3617
812. 28	Урстенова Д.Д.	30 лет АНК: новые возможности народной дипломатии	3622
813. 29	Хмелевский В.А.	Межкультурное многообразие и общая историческая память В республике Казахстан	3627
814. 30	Чжан Цзинкай	«Цветные революции» в эпоху интернета (особенности противостояния в странах СНГ)	3630

6 – СЕКЦИЯ
ФИЛОЛОГИЯНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИИ

**6.1 ҰЛТТЫҚ ӘДЕБИЕТТАНУДЫҢ ЖАҢА ҮРДІСТЕРІ МЕН ДАМУ БАҒЫТТАРЫ
НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ**

815.	Абдулла А. К.	Абай мұрасындағы сакралды ұғымдар	3610
816.	Алаудин Н. Ә.	Нәзира Бердалы поэзиясындағы фольклорлық үрдістер	3614
817.	Амантай Н., Қапсихқызы Д.	«Ескендір» поэмасындағы уақыт пен мәңгілік мәселесі: Абайдың философиялық концепциялары	3618
818.	Ахметбекова Т. У.	Б.Майлин мен А.Чехов әңгімелеріндегі сарказм	3622
819.	Байдуллаева Ж.К.	Қазіргі қазақ прозасындағы мистика жанры	3626
820.	Ғалымжанова З. Т.	Мемуарлық романдардағы тәрбие құндылығы	3629
821.	Дәуренбек А. Ж.	Тұрсын Жұртбайдың «Бесіңді түзе!..» еңбегі: Мұхтар Әуезовтің шығармашылық тағдыры және көркемдік шындық	3632
822.	Ергеш А. М.	Қабдыкәрім Ыдырысов поэзиясындағы интертекст және оның поэтикалық мәні	3638
823.	Еркін А.	«Телқоңыр» және ұлттық болмыс	3641
824.	Жакупова С.С.	XX ғасыр басындағы қазақ әдебиетіндегі ескілікті сынау тенденциясы: Ш.Торайғыровтың «Базарбай молдаға» өлеңі	3644
825.	Жақсыбаева Н. Ж.	Білім берудегі жаңа технологияның тиімділігі	3645
826.	Төребаева А.О.	Жүрсін Ерман арнау өлеңдерінің көркемдік ерекшелігі	3650
827.	Тұрсын Қ. А.	Бейсембай Кенжебаев – аудармашы	3656
828.	Сұлтанбек Ә.	Орыс тілді қазақ жастарының сөз сапасы: түйіткілдер мен шешімдер	3659
829.	Қажетерова Ш. С.	Еркін өлеңдердегі көлеңке образы	3664
830.	Қуанышбаева Н.А.	Тайыр Жомартбаев шығармашылығындағы балалар әдебиетінің көркемдік-жанрлық сипаты және алаш кезеңіндегі білім беру ісіне ықпалы	3669
831.	Құлшар Б. М.	Сатирадағы есімдер жүйесі және олардың эстетикалық-семантикалық жүктемесі	3673
832.	Махмутова А. Қ.	Абай Құнанбайұлының қара сөздері және ұлттық әдебиеттанудың жаңа үрдістері: білім және руханият	3676
833.	Молдахан Е. М.	Tiktok, Instagram секілді әлеуметтік желілерді әдеби білім беруде қолдану тәсілдері	3679
834.	Томабаева А. Ғ.	Шәкәрім мен Қожа Хафиздің философиялық үндестігі	3683
835.	Түсіпбек М. К.	Мұхтар Әуезов пен Оноре де Бальзак шығармаларындағы сыншыл реализм	3688

		принциптері туралы	
836.	Сайфуллаева Б. Б.	Орта ғасыр түркі ойшылдарының мұрасы мен Абай шығармаларындағы көркемдік дәстүр сабақтастығы	3692
837.	Шагирова Д. Р.	Көлеңке архетипінің көркем трансформациясы: Достоевскийдің «Сыңар» повесі мен Төлен Әбдіктің «Парасат майданы» негізінде	3696

**6.2 ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ**

838.	Абденкул Д.С.	Үйлену салт өлеңдеріндегі лингвотанымдық сипат	3700
839.	Абдрахман А.Е.	«Ер Төстік» жырындағы ең басты гендерлік көріністер мен символдар	3704
840.	Амирова А.Б.	Мақал-мәтелдер әлеміндегі билік пен гендер: қазақ және ағылшын паремияларының салыстырмалы талдауы	3708
841.	Анарбекова А.Б.	Оқушылар сөйлеу тіліндегі терминдер қолданысы	3715
842.	Бөгетбаева А.Т.	Жаһанданудың мәдени таптаурындардың қалыптасуына әсері	3719
843.	Дәулетші Д.Р.	Жалпықолданыстағы сөздерді термин ретінде қолдануда жарыспалылық мәселесі (ақпараттық технологиялар саласы бойынша)	3723
844.	Ермекқызы А.	Интернет лексиканың қолданысы	3726
845.	Жаныбекқызы Б.	Ұлттық фильмдердегі тілдік ерекшеліктер және әсерлеуші құралдар (көркемдегіш құралдар)	3730
846.	Жарылхасын Б.Қ.	Мұхтар Мағауин шығармашылығындағы фразеологизмдердің мәні	3733
847.	Қуандықова И.Р.	Кірме сөздер: игерілуі және электронды коммуникация ортасындағы қолданысы	3736
848.	Қайыркен А.О.	Корпустық лингвистика: қазақ тілін оқытудағы инновациялық бағыт	3743
849.	Қанатқызы А.	Зейнолла Шүкіровтың шығармаларындағы кейіпкер тілі мен стилі	3747
850.	Қуаныш Ә.	Methodology for the development of students' emotional competence in the lesson of the kazakh language	3751
851.	Қыдырбай Н.А.	Қазақ тіліндегі жаңа сөздер мен терминдердің пайда болуы және оларды қалыптастыру мәселелері	3755
852.	Мадиярова Д.М.	Жастар тіліне әлеуметтік желінің әсері	3759
853.	Меліс А.Б.	«Жер-Ана» ұғымының мағыналық ерекшеліктері	3762
854.	Муратбаева Ж.К.	Қазіргі қазақ киносындағы тілдік ерекшеліктер (комедия жанры негізінде: «Таптым-ау сені»)	3766

855.	Муратова М.	І.Жансүгіровтің «Құлагер» поэмасындағы мінез-құлық метафоралары	3769
856.	Мұхтарова Ф.С.	Қазақ және қырғыз тілдеріндегі тағамға қатысты этнофразеологизмдер	3772
857.	Нугман А.А.	Фразеологизмдердің лингво-мәдени өрісі	3775
858.	Онгарбаева А.О.	Қазақ және өзбек фразеологизмдеріндегі киелі сандардың ортақ белгілері	3777
859.	Оразалина А.А.	К.Оразалиннің тілдік тұлғасын тану мәселесі	3781
860.	Оралбай А.О.	Қазақ тілін әлеуметтік желілерге танымал ету үшін контент стратегиялары	3785
861.	Оспан М.Ж.	Қазақ халқының мақал-мәтелдеріндегі «Бақыт» концептісі	3790
862.	Өркенқызы А.	Постмодернистік мәтіннің байласымы мен тұтасымын барлау	3794
863.	Рзалиева Р.Ж.	Ғаламтордағы тұлғаны тілдік кемсіту: себебі мен салдары	3798
864.	Сәбитқызы Б.	Жанат Әскербекқызының шығармашылығындағы концептуалды метафора	3802
865.	Түйлебаева Қ.Б.	Хаос және контекст	3805
866.	Тұранов Ы.Ә.	Әлихан Бөкейханов шығармаларындағы антропонимдердің психолингвистикалық сипаты	3809
867.	Уәлібек А.А. Беласар І.Қ.	Қазақ фразеологизмдерінің гендерлік аспектісі	3812
868.	Ұланова Е.Д.	Т.Әбдікәкімовтің «Ажал даласындағы тас» өлеңіндегі сөздердің қолданылуының математикалық жиілігі	3816
869.	Халмурат Е.С.	Mangurtism – future tragedy	3819
870.	Шиктыбаева А.	Жасанды интеллект арқылы өтірік өлеңдер құрастыру	3821

6.3 ОРЫС ТІЛІ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ РУССКИЙ ЯЗЫК И МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ

871.	Абдикадырова А.М., Аманджол А.Е., Беккалиқызы А.	Слово <i>хайп</i> и его производные	3825
872.	Амангелді А.Ж.	Слова-паразиты в речи современной молодежи	3828
873.	Аманшаева И.С., Мәлікова А.Н.	Слово прикол и его производные в молодежном сленге (на материале НКРЯ)	3832
874.	Дудко В.Н.	Языковые средства как механизм воздействия	3836
875.	Елубаева К.К.	Устойчивое выражение "24/7" в современной речи: аспекты значения	3841
876.	Жарлықасым Ж.К.	Синтаксические модели новостных заголовков в интернет-СМИ Казахстана	3844

877.	Жумабаева А.Б.	Лексикографический анализ лексемы «упрямство» в русском и казахском языках	3850
878.	Кеңес Н.С.	Жизненное кредо молодёжи Казахстана: лингвоаксиологический аспект	3853
879.	Қалихан А.А.	Специфика молодежной инвективной лексики (на материале соцсетей Tik Tok, Telegram)	3856
880.	Мазуркина У.А.	Фонетическая интерференция при обучении русскому языку как иностранному китайских студентов	3859
881.	МаксUTOва Д.Г.	Научная VS народная этимология объектов Астаны (по материалам уличных интервью инстагида Мити Байназарова)	3862
882.	Серикова Д.М.	Специфика обучения аудированию в 9 классе	3865

**6.4 ОРЫС ӘДЕБИЕТІ: КӨРКЕМ МӘТІНДІ ТАЛДАУ ЖӘНЕ ТҮСІНДІРУ
РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА: АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА**

883.	Абдрахманова Э.	Bakhyt Kairbekov: the problems of creativity	3869
884.	Ерболат Д.	Фольклор как мотивообразующий элемент в повести З. Наурызбай и Л. Калаус «Приключения Бату и его друзей»	3870
885.	Ибраимова С.	Мотив самопожертвования в прозе Л. Улицкой	3874
886.	Кенжетай Б.	Фольклорные образы и мотивы в цикле «Кудыкины горы» Н. Черновой	3876
887.	Курмангалиева Г.	Метафора «необретенный рай» в романе Бахыта Кенжеева «Младший брат»	3879
888.	Мухамадиева К.	Особенности реализации категории «автора» и «скриптора» в романе Т. Толстой «Кысь»	3881
889.	Надирхан В.	Быт и нравы русского помещного дворянства в изображении Н.И. Новикова, Д.И. Фонвизина, А.Н. Радищева	3884
890.	Онгар А.	Символика круга в романе «Круг пепла» Д. Накипова	3888
891.	Оразалина А.	Литературное наследие Рымгали Нургали: социальные и философские аспекты в произведениях писателя	3891
892.	Өсербайұлы С.	Қазақ романының қалыптасу кезеңдері және дамуы	3893
893.	Сарсенбай М.	Концепция детства в литературе: культурный и философский контексты	3897
894.	Сералимова С.	Исторический контекст и культурные традиции в творчестве тюркоязычных писателей	3900
895.	Тахауикызы Ж.	Тема Древнего Новгорода в исторических и художественных произведениях Н.М. Карамзина	3903
896.	Турабекова И.	Образ современной российской женщины в произведениях Дарьи Донцовой	3907

897.	Цындра А.	Фольклорно-мифологический контекст образа ведьмы в повести Н.В. Гоголя «Майская ночь, или Утопленница»	3912
------	-----------	--	------

6.5 АУДАРМА ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС МӘСЕЛЕЛЕРІ

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

898.	Айтбаева А.М.	Особенности аудиовизуального перевода на примере фильма «Inception»	3918
899.	Акимбекова К.Ж.	Прагматический аспект перевода рассказов Оскара Уайльда	3920
900.	Алпамыс Т.М.	Intercultural Features of Modality Expression in English and Kazakh: Translation Challenges	3922
901.	Амангелдиева А.М.	Қазақ және ағылшын тілдеріндегі мақал-мәтелдегі кейбір соматизмдер аудармасы	3926
902.	Әбдірахман А.Қ.	Аудиовизуалды аудармада реалияларды беру ерекшеліктері	3928
903.	Бектлеуова А.С.	Тіл және әдеп: ұлттық ерекшеліктер мен аудармадағы ұстанымдар	3931
904.	Бультенова Д.Т.	Culinaryonyms as culturally marked lexis: issues of equivalence in translation from Kazakh into English	3933
905.	Дулатова А.А., Кадырова Р.Р.	Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдер мен мақал мәтелдердің ұқсастықтары мен айырмашылығы	3937
906.	Елибаева А.Т.	Лингвокультурные трансформации в аудиовизуальном переводе: анализ русской локализации фильма «Веном»	3941
907.	Жексемби Д.Д.	Аудармада қолданылатын цифрлық технологиялардың жетістіктері	3945
908.	Каткенова З.Д.	Childbirth celebration in Kazakh and English cultures	3950
909.	Қыдырбай Г.З.	Орта мектептерде ағылшын грамматикасын оқытуда коммуникативті әдістерді қолдану	3953
910.	Матыгулова А.Н.	Translation of documentary novels	3956
911.	Нығметулла К.Б.	Көркем әдебиет стилінің аудармасы: жасанды интеллект, машиналық аударма мен адам аудармасының салыстырмалы талдауы (Эрнест Хемингуэйдің «Килиманджаро – қарлы тау» әңгімесінің негізінде)	3959
912.	Райнбекова А.К.	«Жеті» санының ағылшын, орыс және қазақ тілдеріндегі фразеологиялық бірліктер мен аудармадағы көрінісі	3962
913.	Сейткенов К.Б.	Көркем мәтін тілі прагматикасын жеткізуде тіркесті бірліктердің аударылу ерекшеліктері	3966
914.	Сүндетова А.Н.	«Жаңбыр» концептісінің тілдік-танымдық сипаты және тіларалық берілуі (Э.Хемингуэйдің «Қош бол, майдан!» романы негізінде)	3972
915.	Утеулиева А.А.	Lexical-semantic types of non-verbal means and their translation	3978

**6.6 ШЕТЕЛ ФИЛОЛОГИЯСЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИНОСТРАННОЙ ФИЛОЛОГИИ**

916.	Айдарбекқызы М. Ермекқызы А.	Тілдердің жойылу қауіпі және қайта жаңғырту мүмкіндіктері	3983
917.	Асатова К.Т.	Semantic and Pragmatic Aspects of Anglicisms in Modern Kazakh	3986
918.	Аслялиева А.Ж.	Frequency and Functional-Semantic Analysis of Color-Denoting Adjectives in George Orwell's "Animal Farm"	3990
919.	Ахметбек Д.А.	Axiological characteristics of the biography of a virtual character	3996
920.	Байсұлтан А. Н.	Ағылшын көркем әдебиетіндегі бейвербалды қарым-қатынастың рөлі	3999
921.	Донбаева А. А.	Использование аутентичных текстовых материалов при обучении чтению в целях повышения мотивации к изучению иностранного языка	4003
922.	Жунусова А. К.	Ағылшын әдебиетіндегі «адамның оң мінезі» лексика-семантикалық өрісінің құрылымы	4008
923.	Кенесбаев А. С.	The language game in modern internet communication	4013
924.	Кенжебай А.Т.	Сравнение языка рекламы в английском и казахском языках	4015
925.	Сабилова Ж.Б.	Репрезентация концепта "семья" в англо-, казахоязычных публицистических дискурсах начала XXI века	4018
926.	Сериккалиева А. Ж.	Образность публицистического дискурса в новогодних речах: сравнительный анализ выступлений президента Казахстана и короля Великобритании	4020
927.	Тлемисова Ж. М.	Semantic analysis of the linguistic changes driven by generation Z's neologisms	4023
928.	Турсынбетова А. Н.	Балалар тіліндегі инновациялар мен олардың сөзжасамдық ерекшеліктері	4027
929.	Ундимисова А.Ж.	Английские пословицы и поговорки: их значение, употребление и русские эквиваленты	4030
930.	Хасенов И. Танабаев Т.	A brief overview of the origins and formation of the basic terms of electricity in English and Kazakh languages	4031
931.	Шандер Д.	The English language acquisition: why are you still unable to speak it?	4034

**6.7 ҚЫТАЙ ФИЛОЛОГИЯСЫ МЕН ЛЕКСИКОЛОГИЯСЫ: ЖАҢА
БАҒЫТТАР МЕН ӘДІСНАМАЛАР
КИТАЙСКАЯ ФИЛОЛОГИЯ И ЛЕКСИКОЛОГИЯ: НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ
И МЕТОДОЛОГИИ**

932.	Абдуллина А.Р.	Тіл мен мәдениеттің өзара байланысы және аудармадағы рөлі	4039
933.	Абдуразакова М. Д.	Ресми іс-қағаздардағы тұрақты тіркестер мен клишелердің аудару тәсілдері (қытай және	4043

		қазақ тілдерінің іскерлік құжаттары негізінде)	
934.	Асқар Н.	Лю Цысиннің “Үш Ғалам” (三体) ғылыми-фантастикалық роман трилогиясының стилистикалық ерекшеліктері	4046
935.	Дюсупжанова Ж.М.	Қытай фильмдерін қазақ тіліне аударудың ең танымал түрлері мен кең таралған әдістері	4049
936.	Кабышева А.Д.	Медициналық терминдерді қытай тілінен қазақ тіліне аудару мәселелері	4054
937.	Күшәнбек М.	Бақ-тағы қытай фразеологизмдерінің қазақ тіліне аударылу ерекшеліктері	4060
938.	Қалекенова Ж.Қ.	Мәдени революция кезеңіндегі әдебиеттің даму көрінісі	4065
939.	Майбас Ә.Т.	Қытай тілін шет тілі ретінде оқытудың бастауыш сатысындағы құрмалас сөйлемдердегі жалғаулықтардың оқыту мәселесі	4068
940.	Мамедова Р.В.	Сравнительный анализ китайских и казахских пословиц и фразеологизмов	4071
941.	Маметова А.М.	Медицина саласындағы кәсіби мәтіндерге лингвистикалық талдау	4076
942.	Мылтықбай Ж.А.	Қытай ауызекі сөйлеу стилінің қолдану аясы	4080
943.	Намазова Ж.Т.	Жасанды интеллект негізіндегі қытай тілін оқу: мүмкіндіктер мен шектеулер	4085
944.	Нұрлан Е.	Цянь Чжуншудың “Қоршалған қамал” романының көркемдік ерекшеліктері мен кейіпкерлер образы	4088
945.	Нұртай А.	«Өмір мен өлім мені қажытады» романында реинкарнация арқылы әлеуметтік жіктелуді бейнелеу	4093
946.	Сейлова А.А.	Влияние политической и культурной ситуации в Китае в период Тан на литературу	4097

**МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENTS**

**СЕКЦИЯ 7. ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ
ECONOMIC SCIENCES**

**Подсекция 7.1 ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАНЫҢ АШЫҚТЫҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ**

**ОТКРЫТОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ И ЕЕ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ
БЕЗОПАСНОСТЬ**

OPENNESS OF THE NATIONAL ECONOMY AND ITS ECONOMIC SECURITY

947.	Асылбаева Ж.Е.	Цифровизация в жилищном строительстве: преимущества и перспективы	4100
948.	Аудан Д.Т.	Өнеркәсіп кәсіпорының тұрақты дамуының	4103

Literature

1. Syzdykova A.Zh. Qazaq tilinin madeni leksikologiyasy. – Almaty: Gylym, 2020. – 240 b.
2. Aldasheva A.M. Kognitivtik lingvistika negizderi. – Almaty: QAZaqqarat, 2001. – 184 b.
3. Newmark P. A Textbook of Translation. – New York: Prentice Hall, 1988. – 292 p.
4. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. – London: Routledge, 1992. – 328 p.
5. Katan D. Translating Cultures: An Introduction for Translators, Interpreters and Mediators. – London: Routledge, 1999. – 272 p.
6. Nida E.A., Taber C.R. Theory and practice of translation. – M.: Progress, 1982. – 354 p.
7. Akhmetova A. Ulttyq tagam ataularynyn tildik ereksheligi men audarma maseleleri // Qazaq tili men adebiyeti. – 2018. – № 4. – B. 115–120.
8. Wang Y. Translating Food Culture: Translation Strategies and Chinese Culinary Terms // International Journal of English Linguistics. – 2019. – Vol. 9, No. 5. – P. 93–101.
9. Ivir V. Procedures and Strategies for the Translation of Culture // Indian Journal of Applied Linguistics. – 1987. – Vol. 13, No. 2. – P. 35–46.
10. Leemets T. Culture-bound Terms: Problems of Translation. – Tallinn: Tallinn University Press, 2002. – 116 p.

ОӘЖ81'255.4

АҒЫЛШЫН ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛДЕРІНДЕГІ ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕР МЕН МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРДІҢ ҰҚСАСТЫҚТАРЫ МЕН АЙЫРМАШЫЛЫҒЫ

Дулатова Алуа Абзаловна, Кадырова Руфина Рафикқызы

kadyrovarufina89@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Филология факультетінің студенттері, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Касбаева Г.С.

Тақырыптың өзектілігі: Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдер мен мақал-мәтелдер адамның дүниетанымын, мәдениетін, салт-дәстүрін, тілдің байлығын көрсететін маңызды тілдік бірліктер болып табылады. Осы тұрғыда олардың ұқсастықтары мен айырмашылықтарын зерттеу тіл білімі мен мәдениеттану үшін маңызды.

Зерттеу мақсаты мен міндеттері: Мақалада ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдер мен мақал-мәтелдердің құрылымдық, мағыналық ұқсастықтары мен айырмашылықтарын салыстыру, олардың тілдік және мәдени аспектілерін талдау.

Фразеологизмдер мен мақал-мәтелдер туралы жалпы түсінік:

Тілдің лексикасында қаралатын лексикалық бірліктерден (жеке сөздерден) басқа тіл бірліктерінің тұрақты сөз тіркестері деп аталатын неғұрлым күрделі ерекше түрі қалыптасқан. Бұларды тіл білімінің фразеология саласы зерттейді. Фразеология (грек. phrasis сөйлемше және logos сөз, ілім) Осы күнгі тіл білімінде фразеологизм деген ұғым кең мағынада қолданылады. 1990 ж. Шыққан, "Лингвистикалық энциклопедиялық сөздікте" фразеологизмге мынадай анықтама берілген: "Фразеологизм дегеніміз формасы жағынан синтаксистік құрылымдармен ұқсас, бірақ олардай жалпы заңдылыққа сай сөйлеу кезінде жасалмай, даяр қалпында қайталап қолданылатын, семантикалық және лексика-грамматикалық, құрамы тұрақты сөз тіркестері мен сөйлемшелер". Осы анықтамаға қарағанда фразеологизмдерге кең мағынада тілдегі мағына бірлігін сақтаған тұрақты сөз тіркестерінің барлық түрі де жатады. Олар тұрақты сөз тіркестерінің түрлері мен сөйлемшелер, коммуникативтік тұрақты қолданыстағы әр түрлі номинативтік бірліктер, қос сөздер мен қосарлы тіркестер, ресми іс-құжаттарындағы даяр сөз орамдары т.б. түрінде болуы мүмкін.

Мақал дегеніміз- халықтың ғасырлар бойғы дүниетанымы, тәжірибесі жинақталып берілген, мазмұны жағынан ғибрат, өсиет сияқты, ізгі қасиеттерді уағыздайтын, құрылымы

жағынан әрі көркем , әрі ырғақты, ықшам нақыл сөз. Мағынасы жағынан екі компонентті мақалдың алдыңғы бөлімінде бір нәрсенің жайы не әрекеттің жағдайы, шарты байымдалса, кейінгі бөлімінде соған қатысты қорытынды, түйінді пікір тұжырымдалады.

Ал мәтелге келсек, жоғарыда мақалға берілген анықтаманы оған да беруге болады. Мәтел де халық даналығынан туған , мағынасы уағыз, өсиетке негізделген, құрылымы көркем, ырғақты, әрі ықшам сөз үлгісі. Мәтелдің мақалдан айырмасы - мәтелде айтылатын ой-пікір мақалдағыдай емес, негізінен жанама түрде астарлау, меңзеу түрінде берілетіндігінде.

Олар сөздік қорының байлығын ғана емес , сонымен қатар ұлттың мәдениетін , дүниетанымын, салт-дәстүрін бейнелейді. Бұл екі тілдің бірлік тілдің бейнелілігін арттырады, ойды ықшам әрі нақты жеткізуге жәрдемдеседі және тілдің тұрақтылығын қамтамасыз етеді. Халықтың дүниетанымын көрсете отырып, салт-дәстүрлерін насихаттайтын ұрпақтан-ұрпаққа берілетін мұра.

Мақал - мәтелдер мен фразеологизмнің қазақ және ағылшын тілдерінде зерттелуіне тоқталмас бұрын отандық және әлемдік тіл мамандары арасында пікірталас туғызған, олардың қай салаға қатыстылығы жөнінде айтылған тұжырымдарына тоқталған жөн. Мысалы, фразеология саласының қалыптасуына, дамуына өзіндік үлес қосқан В. В. Виноградов , Н. М. Шанский , В. Н. Телия , М. Чернышева , М. М. Копыленко, А. В. Кунин, И. В. Арнольд, І. Кеңесбаев, Ә. Т. Қайдар, Б. Манасбаев т.б. сынды ғалымдар мақал- мәтелдерді фразеология саласының еншісіне тиесілі деген ғылыми негіздемелерін ұсынады.

Мақал- мәтелдерді жинақтап, сұрыптап, белгілі бір жүйеге келтіруде, тілдік бірлестіктер табиғатының кейбір қырларын айқындауда зор еңбек сіңірген ғалым Г.Л. Пермяков аталмыш тұрақты тіркестер тілші ғалымдар тарапынан да , әдебиетші мамандар тарапынан да зерттелуі қажеттігін ескертеді.

Осы келтірілген ой-пікірлерге және өзіндік зерттеу нәтижелеріне сүйенер болсақ, мақал-мәтелдердің тұлға тұрақтылығы, тіркес тиянақтылығы, мағына тұтастығы, қолдануға даярлығы тәрізді сипаттары оларды фразеологизмдер қатарына қосып, осы салада зерттеуге толық мүмкіндік береді.

Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдер ауызша және жазба тілде стильдік мақсатта қолданылады. Тіл аралық фразеологиялық сәйкестіктерді зерттеу ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдердің қалыптасуы мен сипатын, лексика-семантикалық ерекшеліктерін анықтап, мағыналарына байланысты тақырыптық топтарға топтастыру, яғни олардың лексика-семантикалық сипатын айқындау бүгінгі күн талабы.

Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдер мен мақал-мәтелдердің мағыналық ұқсастықтары мен айырмашылықтары:

Фразеологизмдер мағынасына қарай бірнеше семантикалық топтарға бөлінеді. Кейбіреуіне тоқталып өтелік. Қазақ тіліндегі соматикалық фразеологизмдер: аузына шайнап бергенді жұта алмайды; қолыңмен істегенді мойныңмен көтер; екі көзі төрт болды; шаш ал десең, бас алады т.б. Ал ағылшын тіліндегі соматикалық фразеологизмдер: something is on (at) the tip of somebody's tongue (тілдің ұшында), in one ear and out the other (бір құлаққа кіріп, екінші құлағынан шығу; ақпа құлақ), zip your lip don't talk (ауызды құлыппен құлыптап тастау) т.б.

Жан-жануарларға байланысты тіркестер: бір оқпен екі қоянды ату; бір қазанға екі қошқардың басы сыймау; жерден жеті қоян тауып алғандай т.б. Ағылшын тілінде: Every dog has his day (итке де бақыт күні туар) (126-56.)

Достық пен дұшпандық ұғымын беретін фразеологизмдер: дұшпаныңа өлім тілегенше, өзіңе өмір тіле, дос басқа дұшпан аяққа қарар т.б. Сол сияқты ағылшын тілінде: The best mirror is an old friend (ескі дос ең үздік сынаушы). Where there are friends, there is wealth (Достық бар жерде байлық бар) және тағы басқалар. Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдердің мағынасы осы тілдерде сөйлейтін ұлттың ежелден бергі өмірін жан-жақты айқындайды.

Ағылшын тіліндегі фразеологизмдердің қалыптасуына әдеби тілмен қатар терминологиялық және кәсіби лексика негіз болған. Мысалы, ағылшын тіліндегі talk shop «көпшілік жерде жұмыс жайлы сөйлеу» мағынасын білдіреді, яғни «shop» «шеберхана» ұғымында қолданылады. to turn face about «көзқарасын (мінезін) күрт өзгерту» мағынасын білдіреді. Әскери терминология бойынша «солға шыр айналу» деп аударылады екен. Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдердің пайда болып, қалыптасуының әрбір тілдің өзіндік ерекшеліктерін байқауға болады: Move heaven and earth (жер мен көкті жылжыту) қазақ тіліндегі баламасы «айды аспанға шығару», яғни таң қалдыру ұғымын береді. Қазақ тіліндегі фразеологизмдердің қалыптасуына ертегілер, аңыз-әңгімелер, эпостық жырлар негіз болған. Ағылшын тіліндегі тұрақты тіркестер, идиомалар көбінесе ертегілерде, жай және құрмалас сөйлемдерде қолданылады.

1. He was too soft hearted and could not refuse money to his children and relatives whenever they asked for it. Бұл жердегі идиома «soft hearted» «жұмсақ жүрек» (қазақша қайырымды, қолы ашық) деген мағынаны білдіреді.

2. When the boy asked his sked his parents to allow him to learn to play piano, they agreed because they knew he had a good ear for music. Бұл жердегі идиома «good ear for music». Мұны сөзбе-сөз аударсақ, «good ear» - «жақсы құлақ» дегенді білдіреді, яғни қазақша баламасы «құйма құлақ» [13,6. 105].

Яғни, ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдердің қалыптасуына ағылшын және қазақ ұлттарының тарихи, рухани және материалдық мәдени дәстүрлері негізгі себеп болған деген тұжырым жасауға болады.

Ағылшын тіліндегі фразеологиялық «бірліктердің олардың қазақ тіліндегі эквиваленттерімен салыстыру:

Accurately, exactly, without errors деген ағылшын тіліндегі фразеологиялық бірліктің қазақ тіліндегі баламасы келесідей: Айна қатесі жоқ. Бұл тіркес дәлме-дәл, туп-тура дегенді білдіреді.

Ағылшынша: Against all expectators All day long. Қазақша: Ойда жоқ жерде. Бұл күтпеген жерден деген мағынаны білдіреді. Ағылшынша: All word. - Қазақша: Барлық жалпы әлемде.

Ағылшынша: All are full up and pleased. Қазақша: Ішкен мас, жеген тоқ. Ешқандай уайым-қайғысы жоқ кезді айтады. Ағылшынша: All the same.- Қазақша: Баз баяғы

Ағылшынша: An enormous number. Қазақша: Адам айтқысыз, адам айтып болмас. Сенер-сенбес өзгерістерге ұшырағанды білдіреді.

Ағылшынша: Brains have dried - Қазақша: Миы ашу.

Ағылшынша: Brave man Қазақша: Жанынан безген адам. Тәуекелге бел буғыш адам туралы айтады.

Ағылшынша: Force the fool to pray to God a and he will hurt his forehead - Қазақша: Шаш ал десе, бас алу ;Түймедейді түйедей ету деген мағынада.

Ағылшынша: Good word is already half prosperity Қазақша: Жақсы сөз жарым ырыс. Қазақша: «Жылы-жылы сөйлесең, жылан інінен шығады» деген тіркесті де осы мағынада қолданады.

Make hay while the sun shines - Темірді қызған кезде сок.

Cut your coat according to your cloth - Көрпеңе қарай көсіл.

First think, then speak - Ойнасаң да, ойлап сойле.

Who knows most says least - Коп біл, аз сойле.

Live and learn Үйрен де, жирен.

Never say die - Салық сұра кетпесін.

Don't look a gift horse in the mouth Орамал тон болмайды, жол болады.

Don't cross the bridge before you come to it Байыбына бармай, бал ашпа.

Don't trouble trouble.until trouble troubles you Жатқан жыланның құйрығын баспа.

Don't hallo until you are out the wood- Асатпай жатып, құлдық деме.

A word is enough to the wise - Ақылдыға бір сөзде жеткілікті.

Words hurt more than swords Сөз тас жарады, тас жармаса бас жарады.

All are not friends, that speak us fair - Жалған дос көзіңі мактар, сырт айналып сойылын саптар.

All are not hunters, that blow the horn Мылтық ұстағанның бәрі аңшы емес.

All is not gold that glitters - Жылтырағанның бәрі алтын емес.

Қорыта келе, Фразеологизмдер – мағынасы тұрақты, сөздердің тіркесу заңдылықтарына бағынбайтын, сөйлеу барысында дайын күйінде қолданылатын тілдік бірліктер. Олар тілдің ерекше қабаты ретінде қалыптасып, ұзақ жылдар бойы халықтың ой-өрісін, дүниетанымын, мәдениеті мен тарихын бейнелеп келеді.

Фразеологизмдер өз ішінде бірнеше түрге бөлінеді: идиомалар, мақал-мәтелдер, қанатты сөздер мен нақылдар. Олардың әрқайсысы мағына тұтастығы, құрам тұрақтылығы және даяр қолданылуы сияқты белгілерімен ерекшеленеді. Дегенмен бұл белгілер әрбір фразеологизмде әртүрлі деңгейде көрініс табуы мүмкін. Сондықтан фразеологизмдерді топтастыру – тіл біліміндегі ең күрделі мәселелердің бірі.

Зерттеушілер тұрақты тіркестерді әртүрлі негізде жіктейді: біреулері олардың мағынасына, басқалары құрылымдық ерекшеліктеріне, ал енді біреулері атқаратын қызметіне қарай қарастырады. Қазіргі таңда фразеологизмдерді салғастыра зерттеу, әсіресе әртүрлі тілдер арасындағы сәйкестіктер мен айырмашылықтарды анықтау – өзекті бағыттардың бірі болып отыр. Мұндай зерттеулер тілдің даму заңдылықтарын тереңірек түсінуге мүмкіндік береді.

Фразеологиялық бірліктер еркін сөз тіркестерінен айырмашылығы – олар сөйлеу кезінде кездейсоқ жасалмайды, дайын күйінде қолданылады. Мысалы, “тамақ ішу”, “қолды жуу” сияқты тіркестер еркін құрастырыла берсе, “ас – адамның арқауы”, “түймедейді түйедей ету” секілді тұрақты тіркестер дайын үлгі ретінде қолданылады. Бұл қасиет фразеологизмдерді лексикалық бірліктерге жақындатады.

Фразеологизмдер – тілдің бейнелілігін арттыратын, оның көркемдік қуатын айқындайтын маңызды құрал. Олар белгілі бір дәуірдің тілдік ерекшеліктерін сақтап, халықтың дүниетанымы мен ойлау жүйесін бейнелейді. Осылайша, фразеологизмдер тек лингвистикалық құбылыс қана емес, мәдени және тарихи мұраның ажырамас бөлігі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Болғанбаев Ә. Қалиев Ғ. Қазіргі қазақ тілі лексикологиясы мен фразеологиясы Алматы: Санат, 1997. – 255 б.
2. Сатенова С. Қос тағанды фразеологиялық тіркестердің авторлық қолданысына қарай өзгеруі // Тіл тарихы және сөз табиғаты. Алматы: Ғылым, 1997.-85-89 бб.
3. Смағұлова Г. Фразеологизмдердің синонимдік қатарлары // Тіл тарихы және сөз табиғаты. Алматы: Ғылым, 1997.-89-96 бб.
4. Қалиев Ғ., Болғанбаев Ә. Қазіргі қазақ тілі лексикологиясы мен фразеологиясы. Алматы: Дәуір, 2003. 247 б
5. Шанский Н.М. Фразеология современного русского языка. М.: Русский язык, 1979. 388 с.
6. Ахманова О.С., Медникова Э.М., Григорьева С.А. К вопросу о фразеологической сочетаемости и путях ее изучения // Проблемы фразеологии и задачи ее изучения в высшей и средней школе. Вологда, 1978.
7. Кунин А.В. Английская фразеология Георетический курс. М., 1981. 11 Arnold I.V. The English Word. 3 ed., rev. and enl. М., 1986.295 p.

8. Weinreich, U. Problems in the Analysis of Idioms: Substance and Structure of Language University of California Press, Berkley and Los Angeles, 1984.

9. Алехина А.И. Семантические группы во фразеологии современного английского парка. Минск, 1978.-158стр.

УДК 81'25

ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В АУДИОВИЗУАЛЬНОМ ПЕРЕВОДЕ: АНАЛИЗ РУССКОЙ ЛОКАЛИЗАЦИИ ФИЛЬМА «ВЕНОМ»

Елибаева Аружан Толжанкызы

akshulakova87@gmail.com

студентка 4 курса, ОП «6В02307 – Переводческое дело»

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Научный руководитель: м.г.н., Акшулакова Б.К.

В современной лингвистике одним из центральных объектов исследования является мультимодальный текст, особенно в контексте его перевода на другие языки, что охватывает область аудиовизуального перевода (АВП). Одним из важнейших аспектов этого процесса является способность переводчика правильно интерпретировать и адекватно передавать авторскую интенцию, скрытые значения повествования или диалогов персонажей. Однако на практике переводчики сталкиваются с рядом сложностей, которые связаны как с лингвистическими, так и с экстралингвистическими аспектами аудиовизуальных произведений, например, при адаптации лексики без прямых эквивалентов, таких как сленговые выражения, идиомы и реалии. В связи с этим возрастает потребность в детальном исследовании аудиовизуальных произведений и их перевода, особенно на русский язык, для широкой аудитории.

Кинематограф представляет собой не только источник развлечения, но и важное средство отражения культурных особенностей, юмора и идентичности. Когда фильм преодолевает языковые и культурные барьеры, процесс перевода становится сложной и многозначной задачей, которая выходит за рамки простого замещения слов. Переводчику необходимо сохранить не только буквальный смысл, но и эмоции, контекст и атмосферу оригинала. Шутка, успешная на одном языке, может не иметь аналогичного эффекта в другом, а культурные отсылки, вызывающие ностальгические чувства у одной аудитории, могут быть непонятны другой. В данном контексте на первый план выходят лингвистические и культурные аспекты перевода.

Целью данной статьи является исследование процесса адаптации фильма для новой аудитории, который требует поиска баланса между верностью оригиналу и обеспечением его понимания зрителями с иной культурной предысторией. Для анализа был выбран фильм «Веном», представляющий собой интересный пример из-за присутствия черного юмора, сарказма и остроумных диалогов. В статье рассматривается, как были адаптированы шутки, идиомы и культурные отсылки для русскоязычной аудитории, а также исследуется, сохранил ли перевод тот же тон и индивидуальность персонажей или некоторые элементы были утрачены или трансформированы в процессе адаптации.

Методы и материалы. Метод исследования, использованный в анализе перевода фильма «Веном», основывается на комплексном подходе, включающем элементы теории перевода, теории грамматических трансформаций и лексической адаптации. Исследование опирается на подходы, предложенные такими учеными, как В.Н. Комиссаров, который утверждает, что перевод — это не только замена языковых единиц, но и адаптация контекста для целевой аудитории. В данном случае метод перевода включает как лексическое передвижение, так и грамматическую трансформацию, что соответствует классификации, предложенной Ю.Д. Апресяном, который выделяет различные виды трансформаций, такие как грамматическое преобразование, переводные кальки и адаптация. Также в анализируемых примерах применяются элементы адаптации, что, по мнению И.Р. Галперина, позволяет учитывать культурные и языковые особенности аудитории. Система перевода в таких случаях, как правило, требует учета как лексической, так и грамматической специфики, что помогает сохранить смысловую нагрузку и интенцию оригинала при изменении его формы.